

Examen VMBO-GL en TL

2024

tijdvak 1
donderdag 16 mei
13.30 - 15.30 uur

Nederlands CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 31 vragen en een schrijfofdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Klimaatverandering: het Britse dorp dat wordt opgeslokt door de zee

(1) Het Engelse kustplaatsje Happisburgh heeft een 14e-eeuwse kerk, een beroemde rood-wit gestreepte vuurtoren en zo'n zeshonderd woningen. Maar dat aantal huizen wordt elk jaar minder. Steeds vaker neemt de zee een hap uit het klif waarop het dorp is gebouwd, waardoor de huizen en wegen over de rand in het water vallen.

(2) "We hebben al 35 huizen verloren", zegt Malcolm Kerby, lid van de Coastal Concern Action Group. "Weg..." Hij kijkt vanaf het klif naar beneden. "Wordt dit nummertje 36?", zegt hij wijzend naar een huis dat zo'n zes meter van de afgrond staat.

(3) De woning is leeg, zoals de meeste huizen op Beach Road. De helft van de straat is al weggeslagen door de zee, waardoor de weg nu midden in de lucht plotseling ophoudt. Wandelaars worden gewaarschuwd met een bord waarop

'road closed' staat, zodat ze niet per ongeluk in de afgrond lopen.

(4) "Daar was eerst een weiland met paarden", zegt Kerby wijzend naar de zee. "Tussen de golven zie je soms nog de houten palen van het hek uitsteken." Verderop langs de kust van Norfolk ligt het dorp Hemsby. Ook daar verkruint het klif, waardoor vakantiebungalows en woningen regelmatig de zee in kieperen.

(5) Dit stuk van de Britse oostkust brokkelt gemiddeld 1,7 meter per jaar af. Het is daarmee de snelst eroderende kust van Europa. Erosie is hier geen nieuw fenomeen: de kust bestaat uit zachte materialen, zoals zand, kalk en klei, en trekt zich al sinds de middeleeuwen terug. Maar door klimaatverandering, met de stijgende zeespiegel en zware stormen in een hogere frequentie als gevolg, is dit proces sterk aan het versnellen.

50 **(6)** Hoewel sommige plekken aan de
Engelse oostkust tegen de oprukken-
de zee worden beschermd, heeft de
Britse regering nu besloten niet meer
te investeren in de zeewering voor de
55 kust van Happisburgh. Het dorp is
dunbevolkt, het boerenland en de
woningen zijn niet waardevol genoeg
om te beschermen.

(7) Wat je wel of niet kunt bescher-
60 men tegen de zee, is een vraag die
over de hele wereld steeds urgenter
wordt: van laaggelegen gebieden in
Vietnam en Bangladesh tot aan de
kwetsbare kust van de Amerikaanse
65 staat Louisiana. Terwijl Nederland
kosten noch moeite spaart om met
dijken en zeeweringen het land te
beschermen, geldt die vanzelf-
sprekendheid in andere landen niet.

70 **(8)** “In Nederland zou je dit probleem
ook hebben, maar in plaats daarvan
pompen jullie gigantische hoeveel-
heden zand op en bouwen jullie
dammen en muren waarmee je de
75 zee op afstand houdt”, zegt hoog-
leraar Robert Nicholls, een van de
meest vooraanstaande experts op
het gebied van kusterosie en klimaat-
verandering. “Dat kan bij een relatief
80 korte kuststrook zoals in Nederland,
maar zulke technieken zijn simpel-
weg niet overal ter wereld toepas-
baar. Hier in Groot-Brittannië is de
kustlijn veel te lang.”

85 **(9)** Daarom wordt er een kosten-
batenanalyse gemaakt: is het gebied
de moeite waard om te beschermen
of moeten we de leefgebieden aan-
passen? “Grote steden, zoals Londen
90 of Rotterdam, zullen we in de toe-
komst blijven beschermen. Maar de
bescherming van dunbevolkte

kusten, zoals bijvoorbeeld
Happisburgh, kost meer dan het land
95 eigenlijk waard is. Bovendien: erosie
op de ene plek kan verplaatsing van
zand door de zee naar een andere
plek betekenen, zodat daar de kust
juist weer wordt beschermd. Daarom
100 moet je voortdurend de afweging
maken wat het waard is.”

(10) Nicholls is hoogleraar Climate
Adaptation¹⁾ aan de University of
East Anglia. Hij probeert zee-
105 stromingen, eigenschappen van de
kust en erosiesnelheid op verschil-
lende plekken in kaart te brengen,
zodat overheden wereldwijd ingrij-
pende beslissingen kunnen nemen.
110 Steeds vaker zullen we in de komen-
de jaren antwoord moeten geven op
de centrale vraag: gaan we het land
beschermen of laten we de erosie op
zijn beloop?

115 **(11)** “Dat levert lastige vragen op”,
aldus Nicholls. “We moeten accep-
teren dat we het niet gaan winnen
van de natuur. En de gevolgen van
klimaatverandering moeten we gaan
120 plannen.” Hij denkt dat we op som-
mige plekken geld moeten uitgeven
om het land tegen de zee te bescher-
men, maar er op andere plaatsen
mee moeten leren leven dat we ons
125 moeten terugtrekken, terwijl de zee
het land opslokt.

(12) Terug in Happisburgh wijst
Kerby op de 14e-eeuwse kerk en de
begraafplaats eromheen. “Er zijn op
dit moment geen plannen om ook
130 maar iets hiervan te redden”, vertelt
hij. “Mensen en huizen kun je
verplaatsen, maar de geschiedenis
niet.”

*naar een artikel van Fleur Launspach,
NOS.nl, 28 februari 2022*

noot 1 Climate Adaptation: Klimaataanpassing

Tekst 1 Klimaatverandering: het Britse dorp dat wordt opgeslokt door de zee

- 1p 1 Deze tekst wordt onder andere ingeleid door het introduceren van een (ervarings)deskundige.
→ Op welke **twee** andere manieren wordt deze tekst ingeleid in de alinea's 1 tot en met 4? Kruis de juiste antwoorden aan in de tabel in de uitwerkbijlage.
- 2p 2 Volgens alinea 5 is de Britse oostkust de snelst eroderende kust van Europa.
→ Wat zijn de **twee** hoofdoorzaken hiervan? Noteer deze twee in de uitwerkbijlage. Gebruik maximaal tien woorden per hoofdoorzaak.
- 1p 3 Alinea 6 (regels 50-58) bestaat uit twee zinnen.
Wat is het verband tussen deze zinnen?
A Zin 2 geeft een verklaring voor het besluit uit zin 1.
B Zin 2 geeft een voorbeeld bij het probleem in zin 1.
C Zin 2 is een tegenstelling bij het probleem in zin 1.
D Zin 2 vormt samen met zin 1 een opsomming.
- 1p 4 Welk deelonderwerp hebben de alinea's 1 tot en met 5?
A de afbrokkeling van de kust door klimaatverandering
B de risico's die kusterosie met zich meebrengt
C het terugtrekken van de kust van Engeland
D het verdwijnen van het dorp Happisburgh
- 1p 5 Welk deelonderwerp hebben de alinea's 6 tot en met 9?
A de kosten en baten van het beschermen van kusten
B de noodzaak van het beschermen van de dorpen
C de vraag of kusten beschermd moeten worden
D het beschermen van de Engelse kust
- 1p 6 Nicholls vergelijkt Nederland in de alinea's 8 en 9 met Engeland.
→ Welk verschil ziet hij? Noteer dit verschil in de uitwerkbijlage.

- 2p 7 Nicholls noemt in alinea 9 twee zaken die een rol spelen bij de kosten-batenanalyse.
→ Welke **twee** zijn dat? Schrijf deze zaken op in de uitwerkbijlage.
- 1p 8 Er zijn verschillende manieren van omgaan met de gevolgen van klimaatverandering voor de kustlijn.
Welke manier is volgens Nicholls het best?
- A accepteren dat de kustlijn erodeert en land aan de natuur teruggeven
 - B bepaalde locaties goed beschermen en andere locaties overgeven aan de zee
 - C dammen en muren bouwen om de zee op afstand te houden
 - D meer geld investeren in bescherming van de kustlijn bij grote steden
- 1p 9 Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?
- A De geschiedenis van Engeland gaat verloren, doordat erosie van de kust door een stijgende zeespiegel steeds meer dorpen in zee laat verdwijnen.
 - B De kustlijn van Engeland erodeert door klimaatverandering en daarom moeten er maatregelen worden getroffen om dorpen te behouden.
 - C Engelse dorpen verdwijnen steeds vaker in zee omdat de Britse regering geen maatregelen neemt, in tegenstelling tot de regering van Nederland.
 - D Erosie van de Engelse kustlijn is een eeuwenoud proces dat steeds sneller gaat en daarom moet er nagedacht worden over de vraag wat beschermd moet worden.

Lees nu het tekstfragment en beantwoord daarna vraag 10 en 11.

Tekstfragment

Klimaatverandering bedreigt zandstranden als een sluipmoordenaar

(1) Lange strandwandelingen bij zonsondergang of afkoelen tijdens een hittegolf: jaarlijks trekken miljoenen mensen naar het strand. Maar wereldwijd kan de helft van de zandstranden binnen een eeuw verdwijnen.

(2) Dit blijkt uit een onderzoek van het Joint Research Centre (JRC) van de Europese Commissie dat gisteren is gepubliceerd. “Wij zijn geschrokken van de impact op kusten wereldwijd”, zegt Arjen Luijendijk, een van de onderzoekers en werkzaam bij kennisinstituut Deltares.

(3) Zandstranden zullen namelijk tientallen tot honderden meters landinwaarts trekken of zelfs compleet verdwijnen als gevolg van de stijgende zeespiegel. Ruim 130.000 kilometer aan zandstrand dreigt te verdwijnen. Als er niet ingegrepen wordt, verdwijnen zandstranden in het oosten van Noord-Amerika, het Amazonegebied, Zuid- en West-Azië, en het zuidwesten van Europa. In de Verenigde Staten is zelfs al een complete kustplaats opgeslokt door de zee.

(4) In totaal bestaat een derde van alle kustlijnen ter wereld uit zandstranden. Deze stranden zijn belangrijk als een natuurlijke buffer voor stormen en hoog water. Daarnaast zijn ze belangrijk voor de economie, de recreatie en het toerisme.

(5) Hoeveel stranden daadwerkelijk zullen verdwijnen, hangt volgens het onderzoek grotendeels af van twee dingen. Allereerst van de inzet van landen om kusterosie tegen te gaan, door bijvoorbeeld zand op te spuiten zoals we in Nederland doen. En het hangt af van de toekomstige uitstoot van broeikasgassen.

(6) “Kusterosie is een sluipmoordenaar”, legt Luijendijk uit. “Het is een langzame trend waarbij op lange termijn pas grote gevolgen zichtbaar zijn.”

*naar een deel van een online artikel van RTL Nieuws,
3 maart 2020*

- 1p 10 Welke deelonderwerpen in de tabel in de uitwerkbijlage komen zowel in tekst 1 als in het tekstfragment aan de orde?
→ Zet een kruisje op de juiste plaatsen in de tabel in de uitwerkbijlage.
- 1p 11 Hoe is het tekstfragment het best te typeren ten opzichte van tekst 1?
A als een aanvulling
B als een conclusie
C als een verklaring
D als een voorbeeld

Maal meer

(1) Het fijnkauwen van je maaltijd is de eerste stap in het verteringsproces. Maar hoe grondig moet dat? Krijg je meer vitamines binnen als je
5 een hap helemaal tot moes maalt? Of heeft goed kauwen andere voordelen?

(2) Wil je het echt goed doen, dan zou je iedere hap meer dan honderd
10 keer moeten kauwen. Net zo lang tot het voedsel is veranderd in een vloeibaar papje en het bijna vanzelf door je keel glijdt. Zo luidde het advies van Horace Fletcher, een
15 Amerikaanse gezondheidsgoeroe uit begin twintigste eeuw. Zijn theorie? Door voedsel zo grondig fijn te malen, zou je tot wel twee keer meer voedingsstoffen binnenkrijgen.

20 Mensen hadden dan maar half zoveel voedsel nodig en volgens zijn berekeningen zou dat de Verenigde Staten een half miljoen dollar per dag besparen. Fletcher verzamelde flink
25 wat aanhangers (ofwel 'Fletcherizers'), onder wie generaals, politici en beroemdheden als de schrijver Franz Kafka. Nu heeft zijn voedingstheorie nooit een bewezen
30 effect gehad op voedseltekorten of de Amerikaanse economie, maar het doet je toch afvragen: is het echt gezonder om zo goed te kauwen?

(3) "Ik ben een voorstander van goed
35 kauwen", zegt Guido Camps, voedingswetenschapper aan de Wageningen Universiteit, "maar ik begrijp ook dat we wel meer te doen hebben." Niemand heeft tijd om meer
40 dan honderd keer op iedere hap te kauwen. En minstens 36 keer kauwen, zoals het advies nog vaak

luidt, is ook niet per se nodig, denkt hij. Maar de voedingsstoffen in
45 bepaalde voedingsmiddelen worden wel beter opgenomen als je de hap eerst goed fijnmaalt. "Vooral bij plantaardig voedsel", zegt Camps. De voedingsstoffen in groenten en
50 zaden zitten vaak verpakt in een vliesje. Denk aan een maïskorrel of een sesamzaadje. Die vliezen maken het moeilijk voor je maag en je darmen om het voedsel te verteren.

55 "Het is je misschien wel eens gebeurd dat je bij een wc-bezoek achteromkijkt en nog een maïskorrel ziet liggen", zegt Camps. "Pure verspilling, want dat betekent dat je
60 lichaam de kans niet kreeg om de vitamines en de voedingsstoffen die erin zitten, op te nemen."

(4) Het zijn niet alleen de vliezen om de korrels en de zaadjes die maken
65 dat een plant moeilijk te verteren is. "Eigenlijk is elke cel van de plant omgeven door een stug vlies: de celwand die over het celmembraan ligt. Door groente goed te kauwen,
70 zorg je ervoor dat die celwand wordt verpulverd. Dat maakt dat de voedingsstoffen uit de cel beter beschikbaar komen", zegt Camps. Koken is overigens ook een manier
75 om de plantaardige cellen kapot te maken, maar daarbij gaan voedingsstoffen als vitamine B, vitamine C en foliumzuur weer sneller verloren.

(5) Cellen van dieren hebben alleen
80 een celmembraan en geen stugge celwand. Daarom is het kauwen bij dierlijk voedsel, zoals vlees, kaas en eieren, minder cruciaal. Dat wordt makkelijker verteerd door de sappen

85 in je maag of de bacteriën in je darmen.

90 **(6)** Dat kauwen vooral belangrijk is voor planteneters, is te zien aan de verschillende gebitten in het dierenrijk. Vergelijk de tanden en kiezen van een tijger maar eens met die van een koe. Het gebit van een tijger bestaat vooral uit scherpe, puntige tanden. Die komen goed van pas bij het losscheuren van lappen vlees. Maar de koe heeft slechts een paar tanden en veel meer platte, grote kiezen. Alleen met zo'n gebit is het mogelijk om dat stugge gras
100 helemaal kapot te kauwen.

(7) Of kauwen nog meer voordelen kent? "Zeker", zegt Camps. "Als je goed kauwt, eet je niet snel en daardoor vaak ook minder. Je hersenen gaan denken: hé, je bent al een tijdje aan het kauwen. Dan zul je vast en zeker al veel hebben gegeten. Je hersenen krijgen de tijd om te registreren dat je voedsel binnenkrijgt. Als gevolg daarvan wordt het hongerige gevoel geremd." Volgens Camps heb je ook minder goed door hoeveel calorieën je naar binnen werkt als voedsel zo zacht is dat je
115 amper hoeft te kauwen. "Bij stevig voedsel, waar je iets meer moeite

voor moet doen, blijkt dat je beter kunt inschatten hoeveel je hebt gehad. Plus: door goed te kauwen, 120 ervaar je ook meer smaak. Dat is niet alleen veel lekkerder, maar geeft ook meer voldoening. Als je per calorie wordt blootgesteld aan meer smaak, zorgt dat voor een groter gevoel van verzadiging."

(8) "Ook voor kleine kinderen is kauwen belangrijk", zegt Camps. Volgens hem is het goed als je hen laat wennen aan stevig voedsel en ze niet alleen geprakte papjes voor- 130 schotelt. "Vanaf het moment dat ze hun eerste tand krijgen, kun je kinderen al vast voedsel geven." In stevig voedsel zitten vaak gezonde voedingsstoffen (denk maar aan groenten), terwijl de meeste ongezonde dingen juist makkelijk te eten zijn (een hap chocoladetaart heb je zo tot moes gekauwd). En als
140 jonge kinderen niet wennen aan voedsel dat je goed moet kauwen, is de kans waarschijnlijk kleiner dat ze later netjes hun gezonde, stugge groenten opeten.

(9) Zo obsessief als de Fletcherizers 145 hoef je er niet mee bezig te zijn. Maar het grondig fijnmalen van je maaltijd kan best wat opleveren.

*naar een artikel van Ellemiek de Wit,
Quest, februari 2019*

Tekst 2 Maal meer

- 1p 12 In alinea 1 staat "Of heeft goed kauwen andere voordelen?" (regels 6-7)
→ In welke alinea wordt het duidelijkste antwoord gegeven op deze vraag? Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 13 In de alinea's 2 en 3 worden drie verschillende antwoorden gegeven op de vraag hoe grondig je je voedsel moet kauwen.
→ Noteer in de uitwerkbijlage welke **drie** antwoorden dat zijn. Gebruik maximaal 15 woorden per antwoord.
- 2p 14 Hoe makkelijk voedingsstoffen opgenomen worden, blijkt onder meer af te hangen van het soort voedingsmiddel.
→ Noteer in de uitwerkbijlage achter ieder soort voedingsmiddel hoe goed je het moet kauwen om de voedingsstoffen goed op te kunnen nemen. Geef ook aan waarom je dat moet doen. Kies uit de antwoorden in de uitwerkbijlage en vul alleen de nummers in. Let op! Er blijven twee antwoorden over.
- 1p 15 Wat is de functie van alinea 5?
Alinea 5
A geeft achtergrondinformatie bij het gestelde in alinea 4.
B noemt een gevolg van het gestelde in alinea 4.
C noemt een verschil met de informatie in alinea 4.
D plaatst een kanttekening bij de informatie in alinea 4.
- 2p 16 Goed kauwen zorgt er volgens Guido Camps voor dat je minder snel en daardoor minder gaat eten. (alinea 7)
→ Geef in de uitwerkbijlage de **drie** verschillende redenen die hij hiervoor geeft.
- 1p 17 Camps vindt het belangrijk dat kinderen al op jonge leeftijd goed leren kauwen. (alinea 8)
→ Citeer de zin waarin wordt uitgelegd waarom dit zo belangrijk is op de lange termijn.
- 1p 18 Wat is de belangrijkste functie van alinea 9?
A een advies geven
B een conclusie trekken
C een samenvatting geven
D een toekomstverwachting geven

- 1p 19 Welke zin geeft het best de hoofdgedachte van deze tekst weer?
- A Alleen bij bepaalde voedingsmiddelen is het belangrijk dat je goed kauwt, bij andere voedingsmiddelen niet.
 - B Goed kauwen heeft meerdere voordelen en daarvoor hoef je geen honderd keer te kauwen op een hap.
 - C Het is belangrijk dat je als kind al leert om goed te kauwen, anders zul je later minder gezond eten.
 - D Onderzoek naar kauwen bewijst dat de voordelen van goed kauwen het grootst zijn als je minstens honderd keer op een hap kauwt.

Muziek als erfenis

Wat gaat u straks steunen?

'Ik kreeg mijn eerste trompet van mijn opa, speelde de hele dag en legde hem pas weg als ik naar bed moest. Het heeft mij zoveel gegeven door de jaren heen, zoveel gebracht. Daarom voelt het logisch dat ik iets teruggeef en straks muziek ga steunen door na te laten aan het Cultuurfonds.'

Wordt uw erfenis het begin van iets moois? Het Prins Bernhard Cultuurfonds begeleidt en adviseert bij het organiseren van cultuur als erfenis. Ga naar www.cultuurfonds.nl/nalaten voor meer informatie of om de brochure *Cultuur als erfenis* aan te vragen.

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS
Het begin van iets moois

*naar een advertentie van het Prins Bernhard Cultuurfonds,
de Volkskrant, 4 februari 2022*

Tekst 3 Muziek als erfenis

- 1p 20 De afbeelding in deze advertentie trekt de aandacht.
Welke andere functie heeft de afbeelding in deze advertentie vooral?
De afbeelding
- A is nodig om de tekst te kunnen begrijpen.
 - B laat zien voor wie de tekst is bedoeld.
 - C ondersteunt de inhoud van de tekst.
 - D voegt nieuwe inhoudselementen aan de tekst toe.
- 1p 21 In de tekst staat: “Het heeft mij zoveel gegeven door de jaren heen, zoveel gebracht. Daarom voelt het logisch dat ik iets teruggeef en straks muziek ga steunen door na te laten aan het Cultuurfonds.”
Wat is het verband tussen deze twee zinnen?
- A doel – middel
 - B reden – uitspraak
 - C tegenstelling
 - D uitspraak – toelichting
- 1p 22 Wat is het belangrijkste doel van deze advertentie?
- A lezers aansporen om net zoals de man uit de advertentie muziek te maken voor het Cultuurfonds
 - B lezers aansporen om op de website van het Cultuurfonds te kijken of hun brochure aan te vragen
 - C lezers informeren over de mogelijkheid geld aan het Cultuurfonds na te laten uit hun erfenis
 - D lezers informeren over het bestaan van de website en brochure van het Cultuurfonds
- 1p 23 In de advertentie staat de tekst “Wat gaat u straks steunen?”
Tot wie richt de advertentie zich hier vooral?
vooral tot lezers die
- A geld willen geven aan de muziekprojecten van het Cultuurfonds
 - B in hun testament hebben vastgelegd geld na te laten aan het Cultuurfonds
 - C interesse hebben in de culturele projecten van het Cultuurfonds
 - D met hun erfenis cultuur in Nederland willen steunen via het Cultuurfonds

Uit gewoonte naar Instagram

(1) De storing bij Facebook¹⁾ weerhield mensen er maandagavond niet van om tegen beter weten in toch steeds Instagram, WhatsApp en
5 Facebook²⁾ te openen. Duimen van gebruikers leken er als vanzelf naartoe te gaan, zelfs toen de apps niet werkten. “Maar een paar uur per dag zonder sociale media zou eigenlijk
10 normaal moeten zijn”, zegt gedragspsycholoog Bjarne Timonen.

(2) De psycholoog vergelijkt het met een bak snoepjes die voor je neus op tafel staat. “Bijna automatisch grijp je
15 steeds naar die bak om een nieuw snoepje te pakken, zonder daar heel erg over na te denken.”

(3) Maar in tegenstelling tot een snoepkom raken sociale media nooit
20 leeg. Bij elke verversing is er iets nieuws te zien. Als vrienden niets hebben geplaatst, dan zorgen algoritmes van de apps er wel voor dat gebruikers iets krijgen voor-
25 geschoteld wat aansluit bij hun persoonlijke interesses.

(4) “Dat werkt belonend”, zegt Timonen. “Instagram is een soort gokapparaat, zoals een fruitmachine.
30 Je weet niet wat er komt. Iets leuks, iets grappigs of iets schokkends. Daardoor blijft je brein geprikkeld en blijf je scrollen.”

(5) In Nederland maken volgens het
35 Nationale Social Media Onderzoek 2021 van Newcom zo’n 13,7 miljoen mensen gebruik van sociale media. WhatsApp is het populairst: 9,8 miljoen mensen loggen daar
40 dagelijks in (tegenover 9,3 miljoen aan het begin van 2020). Op Facebook komen elke dag 7,3

miljoen Nederlanders en op Instagram zo’n 3,7 miljoen.

45 (6) Nederlanders spenderen gemiddeld 97 minuten per dag aan sociale media. Vooral jongeren in de leeftijd van vijftien tot negentien jaar zijn meer sociale media gaan
50 gebruiken. In 2021 lieten ze weten 160 minuten per dag op de apps te zitten, tegenover 143 minuten een jaar eerder. In hogere leeftijds-
55 categorieën is het aantal minuten dat op sociale media wordt doorgebracht stabiel.

(7) “Bij een massale storing zoals die van deze week bij Facebook moeten we gedwongen afkicken”, zegt de
60 gedragspsycholoog. “Het grootste deel van de communicatie verloopt via sociale media, dus dit voelde weer een beetje zoals de lockdown³⁾. Ineens waren we aangewezen op het
65 sturen van sms’jes, wat vergeleken met appen voelt alsof je rooksignalen stuurt.”

(8) Uiteindelijk duurde de storing zo’n zes uur. “Dat viel wel mee”, zegt
70 Timonen. “Eigenlijk zou het normaal moeten zijn, een paar uur zonder sociale media.” De psycholoog zegt dat we massaal gedragsverslaafd zijn aan sociale media. En hoe meer een
75 verslaving door de maatschappij wordt omarmd, des te lastiger het is om er een einde aan te maken.

“Mensen vinden het bijna gek als je in de trein níét op je telefoon kijkt.”
80 (9) De problemen zijn bekend, maar toch blijkt het lastig om het gedrag te doorbreken. Om minder afhankelijk te zijn van een telefoon, moeten mensen zelf beginnen met een

85 'socialemediadetox'⁴). "Spreek
bijvoorbeeld met jezelf af om na het
avondeten niet meer op je telefoon te
kijken", zegt de psycholoog. "Ga een
stukje wandelen, lezen of voer eens
90 een gesprek met je partner op de
bank in plaats van met het hele gezin
naar de telefoon te staren."
(10) Volgens Timonen kunnen
sociale relaties echt lijden onder de

95 smartphone. "Gesprekken worden
oppervlakkiger en minder plezierig
als de mobiel tussen mensen in ligt.
Leg hem dan ook niet op tafel, maar
stop hem in je tas; houd 'm uit het
100 zicht." En er zijn ook trucs om
bepaalde apps minder te gebruiken.
"Je kunt op je telefoon tijdslimieten
instellen. Dat helpt ook al."

*naar een tekst van Rutger Otto,
NU.nl, 6 oktober 2021*

noot 1 Door een storing op 4 oktober 2021 konden de apps van Facebook zes uur lang niet gebruikt worden.

noot 2 Instagram, WhatsApp en Facebook horen bij hetzelfde bedrijf (na 28 oktober 2021 'Meta') en hadden allemaal last van de storing.

noot 3 de lockdown: Om de overdracht van het besmettelijke coronavirus tegen te gaan werden maatregelen verplicht zoals sluiting van scholen en horeca, het verbod om meer dan twee bezoekers te ontvangen en een verplichte afstand van anderhalve meter tussen mensen die niet tot één huishouden behoren.

noot 4 socialemediadetox: een pauze nemen van sociale media / offline gaan

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

Tekst 4 Uit gewoonte naar Instagram

- 1p 24 Een tekst kan op verschillende manieren ingeleid worden. bijvoorbeeld door
- 1 de aanleiding voor het schrijven van de tekst te melden
 - 2 een anekdote te vertellen
 - 3 een conclusie te trekken
 - 4 een deskundige te introduceren

Op welke twee manieren wordt deze tekst ingeleid in alinea 1?

- A 1 en 2
B 1 en 4
C 2 en 3
D 3 en 4
- 2p 25 In de alinea's 2 en 3 vergelijkt gedragspsycholoog Bjarne Timonen een bak snoepjes met sociale media.
→ Leg uit welke **overeenkomst** en welk **verschil** er volgens hem is tussen een bak snoepjes en sociale media. Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 26 “Daardoor blijft je brein geprikkeld en blijf je scrollen.” (regels 32-33)
Wat zorgt er **vooral** voor dat je brein geprikkeld blijft?
- A De schokkende beelden op sociale media zorgen dat je blijft kijken.
B De variatie van de inhoud op sociale media is als een fruitmachine.
C Door het algoritme krijg je steeds iets verrassends te zien wat jou interesseert.
D Je vrienden plaatsen steeds weer iets nieuws wat jou interesseert.

- 1p 27 In de alinea's 5 en 6 staan de resultaten van het Nationale Social Media Onderzoek 2021 van Newcom.
Wat blijkt uit dit onderzoek?
Hieruit blijkt in vergelijking met een jaar eerder dat
- A jongeren en ouderen steeds meer gebruik gaan maken van sociale media.
 - B jongeren in tegenstelling tot ouderen veel minder gebruikmaken van sociale media.
 - C jongeren steeds meer gebruikmaken van sociale media, terwijl het gebruik van sociale media door ouderen niet veel verandert.
 - D jongeren steeds meer gebruikmaken van sociale media, terwijl ouderen steeds minder sociale media gebruiken.
- 1p 28 "En hoe meer een verslaving door de maatschappij wordt omarmd, des te lastiger het is om er een einde aan te maken." (regels 74-77)
Welk verband is er tussen het eerste deel (voor de komma) en het tweede deel (na de komma) van deze zin?
- A doel – middel
 - B oorzaak – gevolg
 - C opsomming
 - D uitspraak – toelichting
- 1p 29 De alinea's 9 en 10 hebben een gezamenlijk deelonderwerp.
Welk deelonderwerp is dat?
- A beter communiceren
 - B nadeel van telefoongebruik in relaties
 - C stoppen met sociale media
 - D tips voor vermindering telefoongebruik
- 1p 30 Wat is het hoofdonderwerp van deze tekst?
- A storing bij Facebook
 - B storing op sociale media
 - C verslaafd aan Instagram
 - D verslaafd aan sociale media
- 1p 31 Een van de tekstdoelen van deze tekst is de lezer een verklaring geven voor de verslaving aan sociale media.
Welk ander tekstdoel heeft deze tekst?
- de lezer
- A informeren over de gevolgen van de storing bij Facebook
 - B informeren over manieren om het socialemediagebruik te beperken
 - C overtuigen om een socialemediadetox te doen
 - D overtuigen van de nadelen van het gebruik van algoritmes door apps

Schrijfpdracht

In de les Nederlands is de tekst 'Uit gewoonte naar Instagram' behandeld. Je docent vroeg de leerlingen of ze een dag zonder sociale media zouden kunnen of dat ze dit lastig zouden vinden. Er ontstond een levendige discussie. Zo bleek dat er leerlingen waren die niet zonder sociale media kunnen, maar er waren ook leerlingen die hier weinig om geven. Daarnaast werden er nadelen genoemd van het overmatig gebruik van sociale media. Ook werden mogelijke manieren besproken om het gebruik van sociale media te verminderen. Het onderwerp lijkt iedereen bezig te houden.

Jij zit in de leerlingenraad en bespreekt deze discussie. Een medeleerling uit de raad komt met het plan om een challenge te organiseren waarbij leerlingen een week geen sociale media gebruiken. De meningen binnen de leerlingenraad zijn verdeeld. Bovendien kost het organiseren van zo'n challenge veel tijd, dus willen jullie eerst weten of er wel behoefte is aan zo'n week. Jullie plaatsen een artikel in de nieuwsbrief. In het artikel roepen jullie leerlingen op om te laten weten of ze bereid zijn deel te nemen aan de challenge.

Je gaat dit artikel schrijven. Je vertelt hierin wat de aanleiding voor het artikel is, namelijk het idee van de leerlingenraad om een challenge te organiseren waarbij leerlingen een week geen sociale media gebruiken. Je legt uit dat jullie op dit idee zijn gekomen door de verschillende meningen bij de discussie in de les Nederlands. Ook het doel van de challenge vergeet je niet te vermelden. Natuurlijk geef je verder aan tot welke datum de leerlingen de leerlingenraad kunnen e-mailen. Ze kunnen hun mail sturen naar challenge@leerlingenraad.nl om zo te laten weten of ze wel of niet aan de challenge mee zouden willen doen.

13p **32 Opdracht**

Schrijf het artikel voor de nieuwsbrief van school. Gebruik daarvoor de gegevens op de vorige bladzijde en eventueel de tekst 'Uit gewoonte naar Instagram'. Gegevens die niet in de opdracht staan, moet je zelf bedenken.

Besteed in jouw artikel aandacht aan de volgende punten:

- de aanleiding om het artikel te schrijven;
- hoe het idee is ontstaan voor een challenge waarbij leerlingen een week geen sociale media gebruiken;
- het doel van de challenge;
- twee verschillende nadelen van overmatig gebruik van sociale media;
- twee verschillende manieren om het gebruik van sociale media te verminderen;
- een oproep om bereidheid tot deelname aan de challenge te laten weten;
- de manier om te reageren;
- de uiterste datum om te kunnen reageren;
- een activerende slotzin.

Maak er een samenhangend geheel van en zet er een passende titel boven.

Zet je voor- en achternaam en je klas eronder.

Let op: Zorg ervoor dat je tekst minimaal uit 100 woorden bestaat. Bij minder dan 100 woorden krijg je geen punten voor taalgebruik.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.